

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Název práce: Vývoj věkové struktury obyvatel města Litoměřice v postsocialistickém období
Development of population age structure of Litoměřice in postsocialist period

Autor práce: Václav Jančura

1. Obsah práce

Cíle, výzkumné otázky, hypotézy

Cílem předkládané práce je popsat a vysvětlit vývoj věkové struktury města Litoměřice a její prostorové diferenciaci v postsocialistickém období. Prostorová diferenciaci je v práci hodnocena pro jednotlivé typy bydlení, což je v textu stručně zdůvodněno.

Autor si k naplnění cíle vytyčil tři výzkumné otázky, ty se týkají změn věkové struktury Litoměřic v čase (v postsocialistickém období), její prostorové diferenciaci a možného vlivu urbánních procesů a procesu druhého demografického přechodu na věkovou strukturu. Osobně bych u takto stanovených výzkumných otázek čekala např. uvedení předpokladů toho, co může nebo má provedená analýza potvrdit či ukázat apod., nicméně částečně to lze vyčíst z dalšího textu.

Práce s literaturou

Především v teoretické části práce (do 5. kapitoly) autor prokázal velmi dobrou schopnost práce s literaturou – využívá zdroje, které jsou k tématu relevantní, získané informace z různých zdrojů dokázal vhodně provázat a uvést do souvislostí. V textu je řádně citováno, ačkoli bych preferovala především u uvádění specifických či konkrétních informací i dodání čísla stránky do odkazu na zdroj.

Bohužel v 5. kapitole (metodika) je třeba upozornit na nutnost uvádět zdroje prezentovaných vzorců, ty v textu zcela schází (proto např. není možné dohledat, z jakého důvodu je netradičně konstruován index stáří – ve vzorci je zaměněn číselník a jmenovatel proti běžnému přístupu), což považuji za jednu z nejdůležitějších výtěk k předkládané práci.

Metodika práce

Jak je již zmíněno výše, v popisu využití metodiky schází citace zdrojů. Není tak jasné, proč je upravena konstrukce indexu stáří, tj. zaměněn číselník a jmenovatel proti tomu, co je běžné. Navíc věkové hranice předproduktivní a poproduktivní věkové skupiny mohou být vymezeny různě, v textu postrádám zdůvodnění volby hraničních věků právě na úrovni 15 a 65 let.

Ze vzorce pro výpočet průměrného věku plyne, že autor pracoval s 5letými věkovými skupinami, není však uvedeno, jak byly tyto skupiny vymezeny, především co se týká nejvyššího věku (byla poslední kategorie věku otevřená? Pokud ne, jaká byla tedy nejstarší 5letá věková skupina?).

Na str. 35 autor uvádí tzv. „demografické termíny“ (dětská základna, vrchol pyramidy, dětská složka, ekonomicky aktivní složka, seniorská složka) – tyto termíny (nebo alespoň některé z nich) rozhodně

nejdou v demografii standardně užívány (nebo ne v tomto smyslu či s uvedenou definicí), jejich popis opět postrádá citaci zdroje. Jen si dovoluji upozornit na fakt, že „ekonomicky aktivní složka“ je spíše složka populace v ekonomicky aktivním věku – ne každý člověk v ekonomicky aktivním věku je totiž ekonomicky aktivní.

Analytická část práce

Analytická část práce je zpracována a strukturována zcela logicky, je obsažena převážně v 7. kapitole. Autor se nejprve věnuje celkovému vykázanému počtu obyvatel Litoměřic a jejich věkové struktuře, v dalších částech pak rozebírá věkovou strukturu v jednotlivých typech zástavby.

Věková struktura a její změny jsou popsány a hodnoceny především za využití populačních pyramid, které umožňují zároveň i porovnání s úrovní celého Česka nebo celých Litoměřic (v případě hodnocení populace jednotlivých typů zástavby). Z analytických ukazatelů je využíván průměrný věk a index stáří. Je však třeba podotknout, že uváděné hodnoty indexu stáří neodpovídají vzorci uvedenému v metodické části (jak bylo zmíněno výše, jde o zaměnění čitatele a jmenovatele).

Celkově pojetí analytické části práce směřuje k dosažení cíle ilustrovat a popsat změny věkové struktury Litoměřic v čase i její prostorovou diferenciaci.

Závěry práce

Autorovi se v práci podařilo dosáhnout vytyčeného cíle ve smyslu ilustrace věkové struktury obyvatel Litoměřic a jejich změn v čase nebo prostorové diferenciaci. Přístup k hodnocení věkové struktury za využití rozčlenění populace dle převažujícího typu zástavby je v oblasti demografické literatury poměrně neobvyklý a přináší mnoho nových informací, které umožňují detailně posoudit procesy, které v populaci patrně probíhají.

Z hlediska vlivu procesu druhého demografického přechodu, který se relativně často v komentářích objevuje, by však bylo možné některá tvrzení považovat minimálně za diskutabilní. Proces druhého demografického přechodu ze své podstaty není založen na předpokladu poklesu počtu živě narozených dětí nebo jejich podílu v populaci, ale spíše poklesu plodnosti. Ovšem při hodnocení věkových struktur autor pracuje právě s podíly počtu dětí v populaci (ovlivněné také početním vývojem všech ostatních věkových skupin). Je pak na pováženou např. tvrzení na str. 64 „*Tento jev je nejspíš výsledkem odložení procesu druhého demografického přechodu v polovině 90. let*“ – jen z podílů dětí v populaci nelze na jakékoli odložení zmíněného procesu usuzovat, aby se něco podobného doložilo, bylo by třeba studovat intenzitní ukazatel plodnosti (např. úhrnnou plodnost) a věkově specifické míry plodnosti.

Obecně, často v práci zmiňované hodnoty podílů dětské složky v populaci Litoměřic a jejich změny pravděpodobně s procesem druhého demografického přechodu (minimálně z části) souvisí, pouze z věkových struktur to však nelze doložit. Třetí cíl (posouzení možného vlivu urbánních procesů a procesu druhého demografického přechodu na věkovou strukturu) byl tedy v důsledku zvolené metodiky práce naplněn jen částečně. Nicméně, dosažené výsledky i uváděné souvislosti lze považovat jako kvalitní východisko pro další práce, které mohou téma více rozpracovat. Vzhledem k předkládané práci by další rozšíření analýzy nebo metodických přístupů již přesahovalo záběr

odpovídající bakalářské práci.

2. Formální náležitosti práce (zatrhněte Vaši volbu)

Formální úprava: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Stylistická úroveň: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Citační úroveň: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Komentář

Dovoluji si ocenit formální i stylistickou úroveň překládaného textu. Z hlediska úrovně citační je na škodu především častá absence uvádění zdrojů v metodické části textu (zmíněno výše). Ačkoli je celkové vyznění práce velmi zdařilé, dovolím si zmínit dílčí konkrétní poznámky:

- Nerozumím, co je myšleno nárůstem počtu obyvatel „...mezi sčítáními v letech 1980 a 1991 ... celkem o 11, 58 p. b.“ (str. 42) – nárůst počtu je možné vyjádřit v procentech, nikoli procentních bodech (kromě toho se za desetinnou tečkou nepíše mezera), procentní body slouží k vyjádření změny podílu nikoli počtu. Stejný problém se navíc opakuje i v dalším textu (např. str. 44, 45)
- Zvýšení počtu trvale bydlících obyvatel města v roce 2011 je v textu zdůvodněno nárůstem přirozeného přírůstku, přirozený přírůstek však v tomto roce zdaleka nedosahuje hodnoty nárůstu počtu obyvatel. Předpokládám, že se jedná o zpřesnění údajů každoročních demografických bilancí let mezi dvěma sčítáními, ke kterému vždy v roce sčítání dochází.
- Na str. 18 autor uvádí, že „Kalibová (2008) zahrnuje mezi hlavní determinanty, které vedou ke snížení úrovně úmrtnosti, zejména postupné zlepšování zdravotního stavu populace a růst naděje dožití.“ – nejedná se o přesně uváděnou informaci, takto totiž nedává dobrý smysl – naděje dožití je ukazatel, který ilustruje vývoj úmrtnosti, nemůže tedy být jeho determinantem
- Doporučila bych do názvů obrázků a tabulek nezařazovat zkratky, navíc je běžné, že při prvním uvedení zkratk v textu se zkratka definuje, ačkoli je uvedena i v seznamu zkratek – v práci se to ne všude podařilo
- Zkratka RD pro rodinné domy byla v textu kapitoly 7.2.5 zaměněna za SD
- V práci zůstalo několik překlepů nebo drobných stylistických chyb, nepovažuji to však za zásadní pro celkové hodnocení práce, neboť chyby tohoto typu jsou běžné v podstatě ve všech kvalifikačních pracích

3. Souhrn

Celkové zhodnocení práce

Předložená práce dosahuje vysoké kvality, zabývá se tématem, které je v současné době velmi aktuální a pojímá jej z méně tradičního pohledu – zaměřením na relativně menší velikost města s dalším rozlišením subpopulací dle převládajícího typu a stáří zástavby.

V práci byly jasně vymezeny cíl i výzkumné otázky, zvolené metodické postupy a analyzovaná data

k dosažení cílů jasně směřují, pouze doložení působení procesu druhého demografického přechodu je možné jen omezeně. Kromě toho se podařilo vytyčené cíle dosáhnout a práce přináší mnoho nových a zajímavých informací vztahujících se k tématu populačního stárnutí.

Ačkoli jsou výše zmíněny některé formální či obsahové nedostatky a slabší stánky textu, nepovažuji většinu z nich za natolik závažnou, aby zvrátila celkově pozitivní vyznění textu. Vzhledem k uvedenému doporučuji předloženou práci k obhajobě.

Předloženou práci **doporučuji / nedoporučuji** k obhajobě. (zatrhněte Vaši volbu)

Otázky k obhajobě

- Na obr. 4 je patrný prudký a nenadálý pokles hodnoty migračního salda a vzápětí opět prudký nárůst jeho hodnoty o několik stovek. V textu práce je tomuto až podezřele výraznému a ojedinělému výkyvu věnováno jen relativně málo pozornosti a je spíše popsán než zdůvodněn. Lze nějakým způsobem vysvětlit, k čemu z hlediska migrace mezi roky 2005 a 2007 v Litoměřicích došlo a proč? Nemohlo dojít také k úpravě vykazování dat/definic apod., tedy jen k formální změně, která by se do vykazovaných hodnot promítla?
- Druhá otázka se neváže přímo k obsahu předložené práce, nicméně zajímal by mne názor autora na to, jak se podle něj pravděpodobně může v budoucnu vyvíjet početně i z hlediska věkové struktury populace sídlišť v rozlišení dle jejich období výstavby.

Datum: 5. 8. 2018

Autor posudku: RNDr. Klára Hulíková Tesárková, Ph.D.

Podpis: